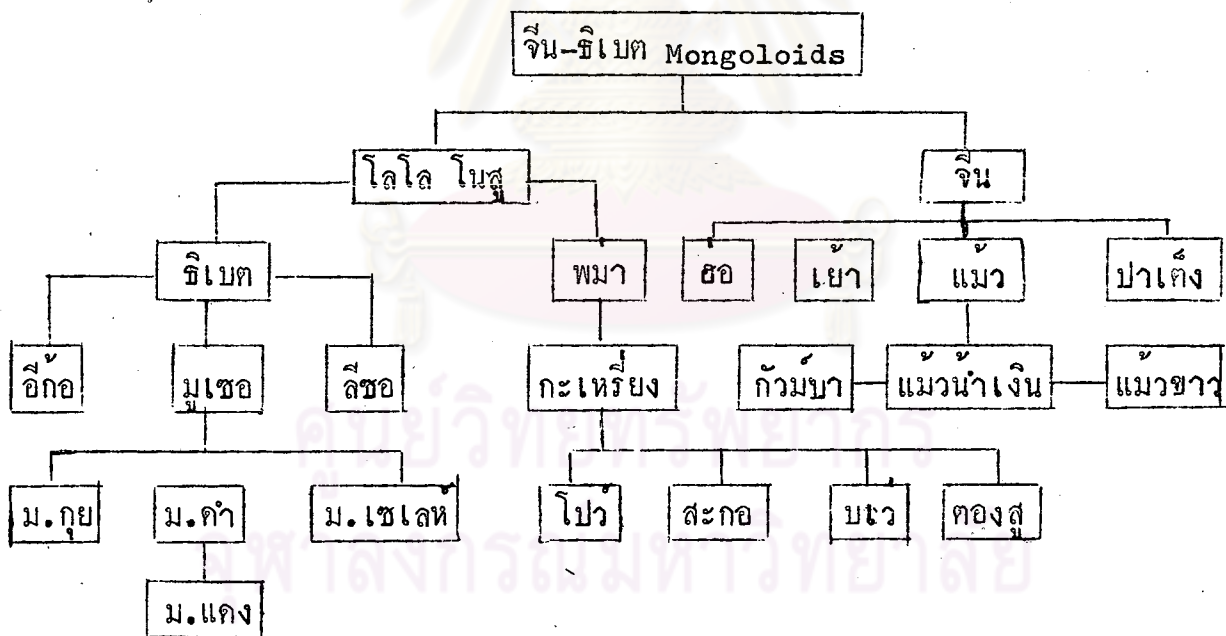

การสำรวจและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของชาวเขา

ชาวเขาเป็นชนเชื้อสายมองโกลกลุ่มน้อย ที่มีวิถีดำรงชีวิตบางอย่างแตกต่างจากชาวไทยโดยทั่วไป นักมานุษยวิทยาจำแนกตระกูลของชาวเขาออกเป็น 2 พวก คือ พวกตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan Stock) ซึ่งได้แก่ชาวเขาเผ่าแม้ว และเข่า กับพวกตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman Stock) ซึ่งได้แก่ชาวเขาเผ่ามูเซอ ลีซอ อีกอ และกะเหรี่ยง มีภูมิลำเนาเดิมอยู่บริเวณจีนตอนใต้และทิเบต ต่อมาเกิดการอพยพลงมาทางใต้ และได้แยกเป็นสองสาย ตามรายงานของ Gordon Young¹ ดังแผนภูมิ

¹Gordon Young, The Hill Tribe of Northern Thailand

สายแรกเป็นชนเผ่าชิเบต-พม่า ได้แก่เผ่ามูเซอ ลีซอ อีกอ และกะเหรี่ยง พวกนี้ ลี้บเชื้อสายจากพวกโลโลและโนสุ (Lolo-Nosu) ครั้งโบราณ ทอมาถูกจีนรุกราน จึงอพยพ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของยูนานและไกวเจา ซึ่งเป็นตอนเหนือของหุบเขาสาละวิน และเข้าไปตามแนวเขาของรัฐคะฉิ่น บริเวณพรมแดนระหว่างพม่าตอนเหนือกับจีน บางพวก ไปทางตะวันออกเฉียงจนถึงฝั่งแม่น้ำโขง ถึงรัฐฉานของพม่า ลาว และทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของประเทศไทย

สายที่สองได้แก่ แม้ว เย้า และปาดัง พวกนี้ลี้บเชื้อสายมาจากจีน ได้รับอิทธิพล ทางวัฒนธรรมจากจีนมาก ทั้งการแต่งกายและการดำรงชีวิต ดินเดิมอยู่ตามลุ่มแม่น้ำเหลือง แถบมณฑลไกวเจา ยูนาน สุนหน่า และกวางสี ทอมาถูกจีนบีบคั้น จึงอพยพลงทางใต้ซึ่งเป็น เขตคังเกียและฉวน รวาศศวรรษที่ 23-24 และอพยพเรื่อยมาจนถึงลาวและไทยทางจังหวัด เชียงราย เชียงใหม่ น่าน ตาก เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก

สภาพของชาวเขาโดยทั่วไปในประเทศไทย

ชาวเขาในประเทศไทยมีประมาณ 23 เผ่า² แบ่งเป็นเผ่าใหญ่ ๆ ได้ 6 เผ่า คือ กะเหรี่ยง เย้า แม้ว ลีซอ มูเซอ และ อีกอ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามภูเขาซึ่งมีความสูง ตั้งแต่ 400 - 1,500 เมตรจากระดับน้ำทะเลในเขตจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ ส่วนภาค อื่น ๆ มีบ้างเล็กน้อย ชาวเขาทั้งหมดในประเทศไทยมีประมาณ 500,000 คน อาศัยอยู่ใน พื้นที่ประมาณ 150,000 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 3.3 คนต่อ หนึ่งตารางกิโลเมตร ชาวเขาทางภาคเหนืออาศัยอยู่ตามบริเวณแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร ของแม่น้ำในภาคกลาง อาชีพและทัศนคติของชาวเขาเหล่านี้บางครั้งเป็นความจำเป็นที่ทาง ราชการไทยต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือเป็นพิเศษ

---

²ทวีป คำรงสิทธิ์, "ชาวป่าชาวเขาในประเทศไทย," ปัญหาชาวเขาใน ประเทศไทย โรงเรียนเสนาธิการทหาร, กองบัญชาการทหารสูงสุด, (พิมพ์อักษณานา), 2515, หน้า 1.

1. เฒ่าแม้ว ประมาณว่ามีแม้ว 50,000 คนเศษในประเทศไทย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก ลำปาง น่าน แพร่ อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ และ เลย แม้วอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 4,000 ฟุตขึ้นไป เข้ามาในไทย นานกว่า 60 ปี มีมากที่สุดที่จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็นเผ่าย่อยได้ 3 เผ่า คือ แม้วขาว แม้วดำ และแม้วลาย แม้วขาวชอบแต่งกายมีแถบผ้าขาวทาบคอกที่ปลายแขนเสื้อ ผู้หญิงสวมกระโปรงสีขาวไม่มีลวดลาย แม้วดำชอบแต่งกายด้วยชุดสีดำมากกว่าสีอื่น ผู้ชายสวมเสื้อเปิดทอง ส่วนแม้วลายนั้น ผู้ชายสวมเสื้อยาวถึงเอว กางเกงสีดำถึงตาตุ่ม ผู้หญิงสวมกระโปรงจีบปักลวดลายคอกสีขาว-เหลืองเล็ก ๆ และโพกศีรษะด้วยผ้าลาย บางคนสวมเสื้อลายคอก แม้วทั้งสามเผ่าพูดภาษาเดียวกัน ภาษาพูดบางคำคล้ายภาษาจีน

2. เฒ่ากะเหรี่ยง กะเหรี่ยงเข้ามาอยู่ในประเทศไทยประมาณ 300 ปี เป็นชาวเขาที่มีจำนวนมากที่สุด คือประมาณ 123,000 คน อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ แพร่ ลำปาง และ ลำพูน ชาวกะเหรี่ยงตั้งบ้านเรือนอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,500 ฟุต แบ่งเป็น 4 เผ่าย่อย คือ สะกอ ไป่ว บเว และ ทองสุ นิยมการมีผิวเดียวเมื่อยเดียว เป็นชาวเขาเผ่าแรกที่รู้จักอนุรักษ์น้ำและดิน

3. เฒ่าเย้า อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน และ ลำปาง เย้าในประเทศไทยมีมากกว่า 12,000 คน ชอบอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 3,000-4,000 ฟุต บ้านของชาวเย้าใหญ่โตกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ มีวัฒนธรรมคล้ายจีน มีการอนาถณ์และการศึกษาคึกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ผู้ชายเย้ามีภรรยาได้ 3 - 4 คน ผู้หญิงเย้าเมื่อแต่งงานแล้วมีสภาพกึ่งทาสของสามี

4. เฒ่าลีซอ อพยพเข้าไทยเมื่อประมาณ 5 ปีที่แล้ว มีมากในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และ ลำปาง มีประชากรประมาณ 20,000 คน อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 4,000-5,000 ฟุต ชาวลีซออพยพเร่ร่อนไปหลายดินแดน สัมคมกับชนหลายชาติหลายเผ่า รู้ภาษาจีนฮ่อ มูเซอ อีกอ ไทยใหญ่ และภาษาถิ่นภาคเหนือ นิยมใช้เสื้อผ้าสีฉูดฉาดกว่า

ชาวเขาเผ่าอื่น หนุ่มสาวชอบแสดงความรักกัน ณ ใจกลางกระท่อมกลางลานบ้านหรือบริเวณใกล้ ๆ กัน

5. เผ่าอีก้อ เข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้ว แต่มีจำนวนน้อย ในระยะ 20 ปีนี้อพยพเข้ามามากขึ้น ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 30,000 คน อยู่ในจังหวัด เชียงราย นิยมรับประทานสุบซ์คำ กลวงลานบ้านซึ่งเรียกว่า ลานสาวกอด ใช้เป็นที่รับแขก มีเกียรติ เต้นรำ หนุ่มสาวกอดครึกฝากรักกัน

6. เผ่ามูเซอ มีอยู่ในประเทศไทยประมาณ 16,000 คน ในเขตจังหวัดเชียงราย ลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก นิยมตั้งบ้านเรือนสูงกว่าระดับน้ำทะเล 3,000 - 4,000 ฟุต หญิงและชายชาวมูเซอมีฐานะเท่าเทียมกัน มีผ้าเคียวเมียวเคียว ชอบเต้นรำมาก แบ่งออกเป็น 4 เผ่าย่อย คือ มูเซอแดง มูเซอคำ มูเซอกุย และ มูเซอเซเลห์

7. เผ่าถิ่น เป็นชาวเขาที่มีอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวที่อำเภอแวง จังหวัดน่าน เมื่อ ค.ศ. 1961 ประมาณว่ามีประชากร 18,900 คน³ มีสมาชิกครอบครัวประมาณ 6 คน อพยพเข้าสู่ประเทศไทยกว่า 40 ปีมาแล้ว ภาษาพูดคล้ายคลึงกับชาวละว้า ยังไม่มีหนังสือของตนเอง ปัจจุบัน มีโรงเรียนบางหมู่บ้าน นับถือผีคล้าย ๆ ชาวขมุ มีการสร้างประคูผีประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันนับถือพุทธและคริสต์เพิ่มขึ้น มีอาชีพทำไร่ข้าว ปลูกพืชไร่อื่น ๆ และปลูกฝิ่นบ้างเล็กน้อย รายได้เฉลี่ยประมาณ 1,000 บาท/ครอบครัว/ปี

วัฒนธรรมและประเพณีของชาวเขา

ชาวเขมทุกเผ่ามีความยึดมั่นเป็นอันเดียวกันในหมู่นรรมเผ่า⁴ ซึ่งศึกษาได้จาก

³Gordon Young, op. cit., p. 65.

⁴เกษม มนต์, "การสอนสุขศึกษาแก่เด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 17.

การแต่งกาย ภาษา ขนบประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา เขาจะรักษายึดมั่นลักษณะประจำเผ่าไม่เปลี่ยนแปลง มีการแต่งงานข้ามเผ่ากันน้อยมาก ยกเว้นมุเซอ ลีซอ และ อีโก้ ส่วนใหญ่นิยมแต่งงานแบบัวเดียวเมียเดียว (Monogamy)

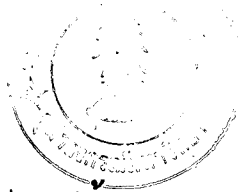
ระบบของครอบครัว มีทั้งแบบ Neucleus Family คือในบ้านมีเฉพาะบิดา มารดา และบุตร พวกมุเซอนิยมแบบนี้กับแบบ Extended Family คือ นอกจากบิดา มารดา และบุตรแล้ว บุตรชายที่แต่งงานแล้วก็ยังอยู่รวม และอาจมีปู่ ย่า อีโก้ด้วย ซึ่งพวกเขาและเมื่อนิยมแบบนี้

ชาวเขาโดยทั่วไปนับถือผี (Animism) ทุกหมู่บ้านมักจะมีหมอผีประจำ บางแห่งมีหมอผีถึง 10 คน หมอผีเป็นสิ่งสืบต่อกันทางมรดก แต่ต้องมีความสามารถติดต่อกับสิ่งลึกลับได้ หมอผีมีฐานะทางสังคมสูง มีทั้งหญิงและชาย ในระยะหลัง ๆ นี้ ศาสนาพุทธและคริสต์ได้เข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อชาวเขามากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้เขาจะนับถือศาสนาพุทธและคริสต์มาก แต่การนับถือผีก็ยังมีอยู่ และเผ่าที่นับถือศาสนาพุทธและคริสต์มากที่สุดคือเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ

สภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของชาวเขา

สภาพเศรษฐกิจของชาวเขาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง (Self Sufficient) กล่าวคือเป็นการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นการกสิกรรมในครอบครัว เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน พืชที่ทำรายได้เป็นเงินสดที่สุดคือฝิ่น การเพาะปลูกต้องตัดโค่นไม้ทำลายป่า และทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งเป็นผลเสียหายต่อส่วนรวมอย่างยิ่ง เพราะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดน้ำหลากท่วมอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะกล่าวแยกเป็นเผ่า ดังนี้

เผ่าแม้ว⁵ เป็นชาวเขาที่มีรายไคสูงสุคประมาณ 3,000-3,500 บาท/ปี/ครอบครัว
แม้วส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพในทางเพาะปลูก เช่น ข้าว และปลูกพืชอื่น ๆ มีน้ำเต้า ข้าวโพค
พริก หัวผักกาด ปอ ยาสูบ และ ผืน

กะเหรี่ยง⁶ มีอาชีพในทางปลูกข้าว ทำนาคำ แต่พวกอยู่บนภูเขาทำไร่เลื่อนลอย
แต่ละครอบครัวในหมู่บ้านจะมีข้าวไร่ คิคเฉลี่ยแล้ว 2 ไร่ มีผู้ที่ไม่มีที่ดินอยู่ประมาณ 33-35
เปอร์เซ็นต์ที่จะต้องขายเหลื่อเก็บเกี่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนข้าว พวกกะเหรี่ยงสะกอที่อยู่หุบเขา
สูงมักจะเป็นผู้ที่มีดินเอง และปลูกพืชผักต่าง ๆ ซึ่งจะมีประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ การ
คำนวณผลผลิตจากไร่เลื่อนลอยมีความยากลำบาก ทั้งนี้ เนื่องจากต้นพืชอาจเจริญเติบโตอยู่
เพียงบางส่วนของไร่ และไม่ได้ผลเต็มที่ การบริโภคโดยเฉลี่ยในหนึ่งปีของครัวเรือน ใช้
ข้าวเปลือก 1,234 ก.ก. กะเหรี่ยงบางครอบครัวใช้ข้าวปนกับข้าวโพครับประทาน แต่ก็
ใช้ในกรณีที่คัมชันหรือออกอยากจริง ๆ

อีก⁷ อาชีพสำคัญของชาวอีกคือการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย การล่าสัตว์ไม่ได้
ทำกันเป็นอาชีพแบบชาวมูเซอ พืชที่ปลูกมี ข้าว ข้าวฟ่าง ข้าวเค็ย อ้อย พริก ผัก ถั่ว
แตง และ ถั่วฝักยาว กล้วยส่วนมากปลูกในส่วนนอกรบ้าน ส่วนครัวทำกันน้อย นอกจากนี้ พวก
อีกก็ยังปลูกยาสูบ ชา และฝ้าย พวกอีกก็มีการแลกเปลี่ยนข้าว ฝ้าย และแรงงาน เช่น
การทำโลหะอย่างง่าย ๆ และการรักษาพยาบาลระหว่างหมู่บ้าน รายได้ประจำปีของพวกอีก
ประมาณ 1,400 บาทต่อปี

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

⁵สาเร็จ วรรณสถิตย์, "การสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา"
(วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 16.

⁶ปีเตอร์ สิ้นตัน, กะเหรี่ยงโปในภาคเหนือของประเทศไทย (เอกสารอักษานา),
หน้า 13.

⁷ชอบ ทรายอนันต์, อีก (ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์),
(พิมพ์อักษานา), หน้า 7.

มุเซอ⁸ มุเซอมีชีวิตผูกพันอยู่กับเกษตรกรรมตลอดปี ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง มุเซอทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่น มุเซอชอบทำการเพาะปลูกตามไหล่เขาสูงชัน ส่วนการประกอบเศรษฐกิจอย่างอื่นก็มีบ้างไม่มากนัก อาทิ การเลี้ยงสัตว์ การล่าสัตว์ และการสะสมของป่า

ลีซอ⁹ อาชีพชาวไร่ชอบ ปลูกพืชหลัก 3 ชนิด คือ ข้าวเจ้า ข้าวโพด และฝิ่น นอกจากนี้ยังมีผักกาด เผือก มันฝรั่ง มะเขือเทศ พริก ถั่วเหลือง บางหมู่บ้านปลูกชาและข้าวคั่ว การปลูกข้าวมักจะปลูกในพื้นที่ที่กว้างทางพงใหม่ ปลูกซ้ำที่เดิมประมาณ 2 - 3 ปีแล้วก็ทิ้งย้ายไปบุกเบิกที่ดินแห่งใหม่ ลีซอเป็นพวกที่มีความขยันขันแข็ง ฐานะความเป็นอยู่ไม่ยากจนเกินไปนัก ทุกครอบครัวมีพอใช้พอกิน

เยา¹⁰ เป็นชาวไร่ที่ขยันขันแข็ง จึงทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เยาทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย ทำการเพาะปลูกแบบโค่นป่า ปลูกข้าวไร่ นับว่าเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ อันมีผลทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรือเกิดน้ำหลากเพราะไม่มีอะไรกักกัน อันจะทำลายทรัพย์สินพืชผลของชาวพื้นราบได้ สมัยก่อน การค้าขายฝิ่นทำกันอย่างกว้างขวาง เยาบางคนรวยมาก แต่ปัจจุบันรายได้ของชาวเขาเผ่าเยาตกต่ำ เพราะรัฐบาลห้ามการสูบและขายฝิ่น

ถิ่น¹¹ เป็นเกษตรกรซึ่งปลูกข้าวเป็นพืชหลัก ชาวถิ่นที่อยู่สูง ๆ จะปลูกฝิ่นซึ่งเป็นพืชที่ทำรายได้สูง มีการปลูกชาและส่งชาที่หมัก(เมี่ยง) ลงมาขายชาวพื้นราบ นอกจากนี้

002930

⁸พินิจ พิษยกุลป์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามุเซอ (พิมพ์อักษาสานา),
หน้า 24.

⁹ประเสริฐ ชัยพิภุสิต, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าลีซอ (พิมพ์อักษาสานา),
หน้า 11.

¹⁰ชอบ คชานันต์, เรื่องเดิม, หน้า 7.

¹¹Gordon Young, op. cit., pp. 66-67.

มีการเลี้ยงหมูซึ่งไม่ใช่เป็นอาหาร แต่ใช้สำหรับเช่นฉี่ ส่วนชาวดินที่อยู่ใกล้ชาวพื้นราบก็จะปลูกผักและนำไปขายในตลาดในเมือง รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยมากกว่า 1,000 บาท/ปี

ชาวดินส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมแบบเลี้ยงตัวเอง (Self Sufficient) ซึ่งได้แก่ข้าวเป็นส่วนมาก ชาวดินบางคนในตลาดก็ได้ขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก และได้นำพืชชนิดอื่น ๆ มาปลูกด้วย ในการทำการศึกษาค้นคว้าชาวดินมักนิยมศึกษาค้นคว้ากับคนไทยมากกว่าชาวดินด้วยกัน

สรุปได้ว่า อาชีพของชาวเขาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ เกษตรกรรม และรับจ้าง

ช่วงเวลาของกิจกรรมของชาวเขาโดยทั่วไป ซึ่งแบ่งตามเดือนตลอดปี ได้ดังนี้ คือ 12 มกราคม - กรี๊ดฉิ้น เก็บยางฉิ้น คายหญ้าในไร่ฉิ้น ขนข้าวเปลือกจากไร่ไปใส่

บุงในหมู่บ้าน

- เลือกที่กินใหม่เพื่อปลูกข้าว

กุมภาพันธ์ - กรี๊ดฉิ้นและเก็บยางฉิ้น

- โคนป่า เผ่าป่า เพื่อเตรียมปลูกข้าวโพค

มีนาคม - โคนป่า เผ่าป่า เพื่อเตรียมปลูกข้าวโพค

- หมกตุ๋นเก็บฉิ้น ค้าขายบนเขา

เมษายน - โคนป่าและเผ่าป่า เตรียมการขั้นสุดท้ายสำหรับหว่าน

- ปลูกพืชผสม มันฝรั่ง และข้าวโพค

พฤษภาคม - ปลูกข้าว ปลูกพืชผสม และพริก

- ถางหญ้าในไร่ข้าวโพคและพืชผสม

- มิถุนายน - ถางหญ้าในไร่ข้าวโพด ปลูกพืชผสม
กรกฎาคม - ถางหญ้าในไร่ข้าว
- เก็บเกี่ยวข้าวโพด เก็บเกี่ยวพืชผสม
- เตรียมดินปลูกฝิ่น
สิงหาคม - เก็บข้าวโพด เก็บพืชผสม และมันฝรั่ง
- เตรียมที่กิน ปลูกฝิ่น
กันยายน - ปลูกฝิ่นพันธุ์เบา ปลูกพืชผสม
- เก็บเกี่ยวพันธุ์เบา เก็บพริก และพืชผสม
ตุลาคม - ปลูกฝิ่นพันธุ์หนัก
- ถางหญ้าไร่ฝิ่น
- เก็บเกี่ยวและตากข้าว เก็บพืชผสม
พฤศจิกายน - ถางหญ้าไร่ฝิ่น
- เก็บเกี่ยวพันธุ์หนัก เก็บพริกและพืชผสม
- นวดข้าว
ธันวาคม - กรีดฝิ่นและเก็บฝิ่น
- ถางหญ้าในไร่ฝิ่น
- นวดข้าวพันธุ์หนัก
- ชนข้าวเปลือกออกจากไร่ไปเก็บในยุ้ง
- เริ่มฤดูค้ำขาย

ปัญหาทางการศึกษา

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ทางไกลความเจริญ มีที่อยู่กระจัดกระจายตามภูเขามีสมาชิกของตนเอง ส่วนใหญ่ไม่พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน มีชนบประเพณีบางอย่างที่ไม่ส่งเสริมการเล่าเรียน ทั้งนี้ เป็นสาเหตุทำให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชาวเขามีปัญหา

จากการสำรวจและรายงานของ กอร์ดอน ยัง¹³ (Gordon Young) กล่าวว่า "ชาวเขา ส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกเข้าโรงเรียนเพื่อเรียนพูดภาษาไทย แต่ไม่เต็มใจให้เรียนอ่าน เขียน เพราะต้องใช้เวลานาน" มีชาวเขาบางเผ่าอ้างว่า การส่งเด็กหญิงมาเข้าเรียนเป็นการ ผิดผี จึงส่งแค่เด็กชายที่อายุน้อยมาเรียน ครั้นพอเด็กโตพอที่จะทำงานได้ พ่อแม่ก็จะให้เด็ก ไปช่วยทำงานในไร่เสีย โดยอ้างว่าเรียนหนังสือไม่ทำให้มีท้องเท่ากับการทำไร่ ค้วยเหตุนี้ เด็กจึงขาดเรียนและอาจไม่มีโอกาสกลับมาเรียนอีก มีชาวเขาบางเผ่ามองเห็นความสำคัญ ของการศึกษา เช่น แม่ เย่า มักจะจ้างครูจีนสอนมาทำการสอนให้ นิยมส่งบุตรหลานมา เรียนในโรงเรียนพื้นราบ

ในการจัดการศึกษาแก่เด็กชาวเขานั้น มีหน่วยงานหลายฝ่าย สนับสนุนการให้การ ศึกษาแก่เด็กชาวเขา โดยจัดตั้งโรงเรียนขึ้น เช่น

1. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. โรงเรียนชาวเขา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมการปกครอง

กระทรวงมหาดไทย

3. โรงเรียนชาวเขา ของกองบัญชาการตำรวจภูธรชายแดน
4. โรงเรียนราษฎรของมิชชันนารี
5. โรงเรียนชาวเขา ของกองสงเคราะห์ชาวเขา กระทรวงมหาดไทย

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านการศึกษาควบคู่กับบริการด้านอื่น เช่น การส่งพระภิกษุสามเณรออกธรรมจาริกเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และให้การศึกษาแก่ ชาวเขาตามหมู่บ้านต่าง ๆ แผนกโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งโครงการผลิตอุปกรณ์สำหรับโรงเรียนชาวเขา ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมและให้บริการ แก่ครูในการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดีขึ้น และโครงการที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์มาก ทั้งช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูสอนเด็กชาวเขา ก็คือ โครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอน เด็กชาวเขา ของแผนกประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับความ

¹³Gordon Young, *ibid.*, p. 46

ร่วมมือจากองค์การยูนิเซฟ และกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย การช่วยเหลือชาวเขาในด้านการศึกษาหาได้หยุดเพียงแค่โครงการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังได้รับความสนใจจากบุคคลและหน่วยงานอื่น ๆ อีก พร้อมทั้งจะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ หน่วยงานใหญ่อีกหนึ่งหน่วยหนึ่งที่กำลังเคลื่อนไหวในขณะนี้คือ โครงการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นับว่าเป็นความโชคดีของชาวเขามากที่มีผู้สนใจช่วยเหลือให้การศึกษาแก่ชาวเขา ในขณะนี้ ซึ่งจะทำให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความภูมิใจ และมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองดีของชาติ ดังนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชาวเขามีความเป็นไทยโดยสมบูรณ์

วรรณคดีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีชาวไทยในหลายท้องถิ่นที่ได้สื่อความหมายกันด้วยภาษาไทยในชีวิตประจำวัน เช่น ชาวไทยในแถบจังหวัดภาคใต้พูดภาษามาเลย์ จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ พูดภาษาอีสาน ทั้งประชาชนบางกลุ่มยังเข้าใจผิดในเรื่องสัญชาติ โดยคิดว่าตนเป็นคนเขมร ไม่ใช่คนไทย ยิ่งกว่านั้น ท้องถิ่นโดยทั่วไปยังอยู่ในสภาพทุรกันดาร ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร มีปัญหาภาคในค่านสุขภาพอนามัย และเศรษฐกิจ เหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้มองเห็นความจำเป็นเรื่องภาษา จึงได้จัดทำโครงการสอนภาษาไทยแก่เด็กที่มีปัญหา ตั้งแต่ พ.ศ.2503 ในโรงเรียนที่มีเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่พูดภาษาดินถิ่นร้อยละ 45

การจัดการเรียนการสอนตามโครงการนี้ เป็นการเตรียมความพร้อมทักษะทางภาษา ก่อนแล้วจึงดำเนินการสอนแยกเป็นรายวิชาตามโครงการสอน สำหรับแบบเรียนภาษาไทยใช้หนังสือแจกลูกและสะกกดคำของพระวิภาชวณิชเป็นหลัก โดยการสอนเป็นคำ เป็นประโยค สอนแจกลูก สะกกดคำ และนอกจากนั้น ก็มีหนังสืออ่านประกอบของกระทรวงศึกษาธิการ ในค่านการวิจัยทางวิชาการนั้น เป็นโครงการทดลองเมื่อ พ.ศ.2515-2518 ซึ่งจะวิเคราะห์การเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกปี และสัมฤทธิ์ผลการเรียนทุกหมวดวิชาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใน พ.ศ.2518 ผลการวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการของสำนักงานศึกษาธิการเขต 11 นครราชสีมา กระทรวงศึกษาธิการของปีที่ผ่านมาได้รับผลดี

"สำเร็จ วรรณสถิตย์"¹³ 2516 ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่ เด็กชาวเขา ตามโครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา โดยใช้เครื่องมือคือ หลักสูตรพิเศษวิชาฟังและพูดภาษาไทย หนังสือแบบเรียน แบบทดสอบ คู่มือครูสำหรับใช้คู่กับ หนังสือแบบเรียน แบบประเมินผล การฝึกสอนและวิธีสอนฟังและพูดภาษาไทย นำเครื่องมือ ไปทดลองฝึกอบรมกับตัวอย่างประชากรซึ่งเห็นชาวเขาที่กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทยคัดเลือกมา จำนวน 57 คน มาเข้ารับการอบรมตลอดระยะเวลา 3 เดือน แล้ว รวบรวมข้อมูลซึ่งได้แก่คะแนนผลการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม คะแนนพัฒนาการระหว่าง ฝึก คะแนนผลการเรียนรู้อ่านวิชาการ และคะแนนฝึกสอน ความแตกต่างของคะแนนก่อน และหลังของการฝึกอบรมนี้ นำมาหาความมีนัยสำคัญ ผลปรากฏว่าผู้รับการอบรมมีพัฒนาการ ที่ขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 และหลักสูตรพิเศษ แบบเรียน คู่มือครู ใช้ได้ผลดี แสดง ว่าการอบรมมีประสิทธิภาพ

มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ชาวเขามีปัญหาการเรียนพูดและทักษะในการออกเสียงภาษาไทย แตกต่างกันระหว่างชาวเขาต่างเผ่า กลุ่มชาวเขาที่ใช้ภาษาพูดที่มีลักษณะการออกเสียงใกล้เคียงกัน เช่น แมว เย้า ลีซอ และกลุ่มกะเหรี่ยง ลัวะ มูเซอ และอีก

"พจนีย์ ลิมานุวัฒน์"¹⁴ ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่ เด็กชาวเขาในโครงการเดียวกัน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ หลักสูตรพิเศษ หนังสือแบบเรียน คู่มือครู แบบทดสอบ แบบประเมินผลการฝึกสอน และวิธีสอนอ่านและเขียนภาษาไทย โดยนำไปทดลองฝึกอบรมกับตัวอย่างประชากรกลุ่มชาวเขา ระยะเวลา 3 เดือน เมื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลจากคะแนนทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม คะแนนพัฒนาการระหว่างฝึก คะแนนผล

¹³ สำเร็จ วรรณสถิตย์, "การสอนฟังและพูดแก่เด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.)

¹⁴ พจนีย์ ลิมานุวัฒน์, "การสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.)

การเรียนรู้ค่านิยมวิชาการ และคะแนนฝึกสอน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้รับการอบรมมีพัฒนาการ ค่านิยมวิชาการและความสามารถในการสอนดี และความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนและ หลังการฝึกอบรมมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 แสดงว่า เครื่องมือในการวิจัยใช้ได้ดี และการ อบรมมีประสิทธิภาพ

ปัญหาที่พบคือ ชาวเขามีปัญหาในด้านการพูดและทักษะการออกเสียง มักจะเขียน ตามเสียงพูดของตนเอง จึงควรได้ใช้เวลาฝึกภาษาไทยโดยเฉพาะ จะช่วยให้เข้าใจใน เนื้อหาวิชาที่เรียน ตลอดจนความสามารถในการแปลงเสียงและความแม่นยำในการเขียน ยิ่งขึ้น

คุรุณวิทย์วิทยาคาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย